

**Beethoven
Koussevitzky
Fauré
Bottesini
Gounod
Khatchaturian**

ZAANS SYMFONIE ORKEST

o.l.v. Geerten Kooi

Jean-Paul Everts contrabas

**zaterdag 25 november 2000 20.15 uur
in de Vermaning Westzijde 80 Zaandam**

Toegangsprijs f 15,00 CJP en 65+ f 12,50

BEWIJS VAN TOEGANG

Programma

BEETHOVEN

OUVERTURE CORIOLAN
Allegro con brio

KOUSSEVITZKY

CONTRABASCONCERT opus 3
Allegro
Andante
Allegro

FAURÉ

APRES UN REVE voor contrabas en strijkers

BOTTESINI

RÊVERIE voor contrabas en strijkers

pauze

GOUNOD

PETITE SYMPHONIE voor negen blazers
Adagio et Allegretto
Andante cantabile
Scherzo

KHACHATURIAN

Masquerade suite
Valse
Nocturne
Mazurka
Romanze
Galop

Het **Zaans Symfonie Orkest** is een vereniging van amateur-musici, opgericht in 1945 als orkestafdeling van de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst, afdeling Zaandam en Omstreken.

De afdeling van de Maatschappij werd in 1924 opgericht als koorvereniging. Door gebrek aan herenleden werd het koor in 1976 opgeheven.

Het symfonieorkest repeteert elke dinsdagavond in het Vinkenest, Vinkenstraat 2a, Wormerveer.

Als u mee wilt spelen, kom dan eens langs op een repetitie.

Als u vaker naar ons wilt luisteren, wordt dan donateur. U krijgt als donateur per jaar voor ten minste twee van onze concerten een toegangskaart gratis thuis gestuurd.

Secretariaat: Treilerstraat 27B, 1503 JB, Zaandam, 075-6168354.

Geerten Kooi werd op 3 april 1959 geboren te Amsterdam. Hij beëindigde zijn conservatoriumstudie viool bij Jean-Luis Stuurup in 1990. Hij speelde als violist en concertmeester mee met verschillende ensembles in Amsterdam. Vanaf 1984 geeft hij ook vioolles. Als dirigent leidde hij een salonorkest en het Fortuinensemble. Ook als vioolbouwer is hij al langere tijd actief.

Sinds 1999 is hij dirigent van het Zaans Symfonie Orkest

Jean-Paul Everts werd in 1967 geboren te Amsterdam. Zijn ouders zijn beide muzikaal; zijn vader is contrabassist en zijn moeder zingt in een Toonkunstkoor. Op zijn vijfde begon hij cello te studeren. Tijdens zijn middelbareschooltijd stapte hij over naar de basgitaar om jazz te spelen. Dat werd later de contrabas om plukkend zijn jazzvrienden te begeleiden. Uiteindelijk ging hij contrabas studeren, eerst aan het Conservatorium te Amsterdam bij Hans Krul en twee jaar later in Den Haag bij Peter Luit. De laatste vier jaar van zijn studie sloot hij in 1994 af bij Knut Guettler, ook in Den Haag. Als uitvoeren musicus is hij verbanden aan het Ballet Orkest, eerst als tutti speler en vanaf 1994 als aanvoerder. Vanaf 1996 geeft hij zelf les aan het Haags Conservatorium.

De laatste twee jaar houdt hij zich vooral bezig met oude muziek. Speciaal daarvoor liet hij een violone (basgamba) bouwen. Dit zes-snarige instrument wordt gebruikt in de renaissance- en barokmuziek. Op dit instrument speelt Jean-Paul mee in het ensemble Currende van Erik van Nevel en de groep Ex Temporee.

Ludwig van Beethoven (1770-1827)

Ludwig van Beethoven is in 1770 geboren in Bonn. Hij had Vlaamse ouders, wat het "van" in de naam verklaart. Beethoven is dus wel in Duitsland geboren, maar officieel geen Duitser.

Behalve van zijn vader ontving Ludwig muzieklessen van o.a. de hoboïst Pfeiffer en van de componist Neefe die hem in 1783 een aanstelling bezorgde als cembalist aan het keurvorstelijk hof, waar hij ook werkte als kerkorganist. Al heel snel (op zijn twaalfde jaar) kon hij zijn leraar vervangen. Een verblijf

in Wenen in 1787 moest hij afbreken door ziekte van zijn moeder, Maria Magdalena Keverich, die kort daarop stierf, waarop Beethoven de zorg op zich nam voor zijn drankzuchtige vader en zijn twee broers.

Vanaf 1789 speelde hij als altist in de hofkapel en het theaterorkest in Bonn. Door bemiddeling en financiële steun van zijn muzikvriend graaf von Waldstein, waar Beethoven later de Waldstein-sonate voor schrijft, kon Beethoven in 1792 gaan studeren bij Haydn in Wenen waar hij ook de rest van zijn leven bleef wonen.

De lessen van Haydn liepen helaas uit op een teleurstelling, beiden verschilden teveel van aard. Wel bleef de verstandhouding tussen Beethoven en Haydn goed, Beethoven bleef hem eren, en zijn eerste pianosonates zijn aan hem opgedragen.

Ondanks dat Beethoven zich af en toe niet kon beheersen, werd hij volledig geaccepteerd door de adel. Een aantal vooraanstaande mensen wilde Beethoven helpen en steunden hem financieel met een jaargeld.

Rond 1800 ontdekte Beethoven zijn doofheid wat hem erg schuw en onzeker maakte. Hij kwam er pas echt achter toen hij de première dirigeerde van zijn bekende vijfde symfonie. De concertmeester durfde het niet aan en ging bovenin achter in de zaal staan om te dirigeren wanneer het niet goed zou lopen. Op een gegeven moment kreeg Beethoven dit in de gaten, en toen hij omkeek, werd hij ontzettend kwaad in de zaal, en raakte helemaal over zijn toeren door de ontdekking dat hij doof werd.

Ouverture Coriolan, opus 62 (1807)

De Romeinse patriciër Coriolanus joeg in 491 v.C. de plebejers, vertegenwoordigers van de lagere klasse van het volk, die streefden naar meer zeggenschap in het bestuur van Rome, tegen zich in het harnas. Hij

werd verbannen, bracht een leger op de been en dreigde Rome aan te vallen. Zijn moeder Veturia en vrouw Volumnia wilden een bloedbad voorkomen en haalden hem over terug te keren in ballingschap. Hij voldeed aan hun verzoek en pleegde vervolgens zelfmoord.

De dramatische geschiedenis van de legendarische Romein, opgetekend door Plutarchus, inspireerde verschillende toneelschrijvers, van Shakespeare tot aan Bertold Brecht. In de tijd en omgeving van Beethoven was het de dichter en toneelschrijver Heinrich Joseph von Collin (1771-1811) die het verhaal van de onfortuinlijke held tot uitgangspunt nam voor een toneelstuk. Collins treurspel Coriolan werd voor het eerst in Wenen op 24 november 1802 uitgevoerd, waarbij de scènes werden afgewisseld met muziek uit Mozarts Idomeneo.

Beethoven was bij die uitvoering aanwezig en enkele jaren later schreef hij, misschien uit dank voor Collins adviezen bij de herziening van zijn opera Fidelio (toen nog Leonore geheten), voor diens toneelstuk de Ouverture Coriolan. Beethovens Ouverture doet precies wat een goede toneel- of operaouverture moet doen: het werk brengt de toehoorders alvast in de juiste stemming voor hetgeen er zich op het podium zal gaan afspelen, het zet als het ware de toon van het stuk.

De eerste stevige akkoorden schilderen een beeld van de onverzettelijke held en het volgende onrustige, geheimzinnige thema beschrijft de twijfels en rusteloosheid van Coriolan. De muziek vertelt als het ware een verhaal: afwisselend lyrisch, sentimenteel, spannend en tragisch. De Ouverture is eigenlijk een symfonisch gedicht 'avant la lettre', waarbij echter de muzikale inhoud goeddeels is onderworpen aan de klassieke sonatevorm.

Hoe passend bij het toneelstuk ook, toch klonk de eerste uitvoering van Beethovens Ouverture Coriolan niet in het theater, maar in een concertzaal tijdens zo'n monsterconcert, zoals die in de negentiende eeuw wel vaker voorkwamen. Het abonnementsconcert bevatte naast de Ouverture, de vier eerste symfonieën van Beethoven, zijn Vierde Pianoconcert en bovendien nog enkele aria's uit Leonore.

Serge Koussevitzky (1865-1957)

De legendarische dirigent van het Boston Symfonie Orkest van 1924-1949, Serge Alexandrovich Koussevitzky werd geboren in een arme maar muzikale familie in Vishny-Volochok, Rusland op 26 juli 1874. Op zijn 14^e liep hij weg van huis en begon

zij muziekstudie aan de school van de Moskouse Philharmonische Societeit. Hij koos de contrabas omdat het een van de weinige instrumenten was waarvoor een studiebeurs beschikbaar was. Binnen enkele jaren werd hij wereldberoemd door zijn geweldige virtuositeit op dit instrument.

In 1905 trouwde Koussevitzky met Natalya Ushkov, de dochter van een rijke theehandelaar. Dank zij het fortuin van zijn vrouw kon hij zijn baan als eerste bassist bij het Bolshoi Theater Orkest opgeven en naar Berlijn verhuizen waar hij zijn droom om dirigent te worden kon verwerkelijken. Zijn methode was uniek. Hij bestudeerde de grootste dirigenten van zijn tijd (met name Artur Nikisch) en leerde zichzelf zo een orkest te dirigeren. Door gebruik van nog wat van zijn vrouw's rijkdom, huurde hij het Berlijns Philharmonisch in 1908 en maakte zijn debuut als dirigent. De critici waren dolenthousiast. Eén schreef: "Koussevitzky laat er geen twijfel aan bestaan dat hij een vertolker is met een ongewoon temperament. Als dit de eerste poging is van Koussevitzky om te dirigeren dan kunnen we er zeker van zijn dat we nog veel van hem mogen verwachten." Deze voorspelling werd spoedig werkelijkheid.

Het volgende jaar keerde Koussevitzky terug naar Rusland en richtte er zijn eigen orkest op. In die tijd begon hij ook met de Russische Muziek Uitgeverij om de nieuwste werken van de meest belovende jonge Russische componisten te verspreiden. Zijn passie voor nieuwe muziek behield hij tot zijn laatste dagen. Om goede muziek bekend te maken bij een breed publiek huurde hij vaker een stoomschip om zijn orkest mee op tournee te nemen op de Wolga. Slechts de tussenkomst van de Eerste Wereldoorlog kon deze vermaarde tochten stoppen.

Bij het begin van de Oktober Revolutie vluchtte Koussevitzky naar Parijs waar hij opnieuw een orkest oprichtte. De criticus Virgil Thomson beschreef het als verreweg het beste orkest in de stad. Met dit ensemble voerde hij een aantal belangrijke wereldpremières van jonge Franse componisten uit. Hij introduceerde ook zijn vriend Sergei Prokofieff bij het Franse publiek en speelde de première van zijn eerste violconcert en tweede symfonie.

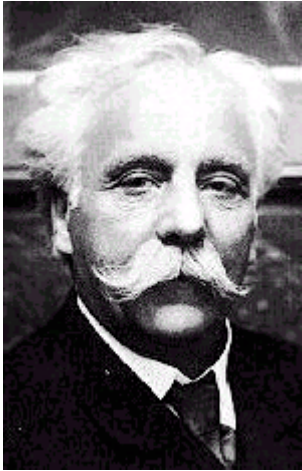
Spoedig na zijn komst in Parijs nodigden twee Amerikaanse orkesten Koussevitzky uit om hun muziekdirecteur te worden. Hij weigerde beiden omdat zijn droom was leider te zijn van het Boston Symfonie Orkest. Hun aanbod kwam uiteindelijk in 1924. Voordat hij Parijs verliet kwam Koussevitzky in contact met de toen onbekende Amerikaanse componist Aaron Copland. Hij vroeg de jonge man meteen een symfonie te schrijven

voor het komende Boston seizoen. Zo begon Koussevitzky zijn onvermoeibare triomftocht door de Amerikaanse symfonische muziek. Hij hielp daarmee de start van verscheidene belangrijke Amerikaanse componisten naast Copland zoals: Roy Harris, William Schuman, Howard Hanson, David Diamond en Walter Piston. Zijn registraties van Amerikaanse muziek (waarvan er veel zijn verzameld op Pearl CD 9492) laten een gevoeligheid voor ritmes en verwerking van het Amerikaanse idioom zien die nauwelijks geëvenaard kunnen worden door de Amerikaan van geboorte Leonard Bernstein.

In Boston ging Koussevitzky voort met zijn beleid van het verlenen van opdrachten aan de in de wereld leidende componisten. Voor de 50^e verjaardag van het Boston Symfonie Orkest in 1931 gaf hij opdracht voor een serie van meesterwerken zoals Stravinsky's psalmensymfonie, Ravel's pianoconcert, Roussel's derde symfonie, Hanson's romantische symfonie, Prokofieff's vierde symfonie en Gershwin's tweede rapsodie. Van Koussevitzky wordt gezegd dat hij meer dan 100 wereldpremières leidde gedurende zijn 25 jaar bij het Boston Symfonie Orkest. Als, bij uitzondering, enkele toehoorders de Symphony Hall verlieten gedurende de uitvoering van een nieuw werk, dan herhaalde Koussevitzky het gehele werk de week daarop. "En ik zal het werk blijven spelen tot jullie het willen horen." Ondertussen vormde hij het Boston Symfonie Orkest tot wat de criticus Martin Bookspan beschreef in de The New York Times als "arguably the finest orchestra in the world -a miracle of subtle colors, finely shaded nuances and hair-trigger precision." Koussevitzky diende als de Music Director tot zijn pensioen in 1949.

In 1940 richtte Koussevitzky het Berkshire (nu Tanglewood) Music Center op als school voor de meest belovende jonge componisten, dirigenten en instrumentalisten. Hij gaf zelf les in de dirigentenklas, onder zijn studenten waren Frederick Fennell, Lukas Foss en Leonard Bernstein. Twee jaar later stelde hij de Koussevitzky Music Foundation in -een organisatie die voortging met opdrachten verlenen voor nieuw werk van de beste componisten van die tijd. Gedurende de tijd van de Foundation werden opdrachten gegeven voor Béla Bartók's Concert voor Orkest, Messiaen's Turangalila Symfonie en Benjamin Britten's eerste volledige opera, Peter Grimes. Koussevitzky stierf in Boston op 4 juni 1951.

Gabriel Fauré (1845-1924)

“Om Fauré lief te hebben en te begrijpen, is het absoluut noodzakelijk 'muzikaal' te zijn. Fauré is pure muziek, in de meest strikte, akoestische zin van het woord. Je hoeft geen musicus te zijn om van Beethoven en Berlioz te houden. Bij Fauré ligt dat anders. Als je niet de sensualiteit van sommige modulaties of de scherpte van sommige akkoorden kunt voelen, als je geen belangstelling hebt voor de subtiele wetten voor de groepering van noten, (...) dan zul je niets begrijpen van Faurés complexe stijl en zijn ogenschijnlijke eenvoud...” Emile Vuillermoz (tijdgenoot van Fauré).

Zijn vader stuurde hem naar een muziekschool in Parijs. Daar vond de jonge student een leraar en een vriend in Camille Saint-Saëns. Hij maakte snelle vorderingen; op zijn achttiende jaar had hij al enige pianostukken gepubliceerd.

Het was niet gemakkelijk om erkenning te krijgen in een stad met zoveel muzikale concurrentie. De componist nam een aantal baantjes als kerkorganist aan en werd ten slotte hulporganist in de Madeleine te Parijs. In deze jaren werden zijn composities zelden gespeeld (hoewel hij nu een groot aantal liederen had geschreven). De nu klassieke Eerste Vioolsonate werd dan wel gepubliceerd, maar de componist kreeg er geen royalty's voor. Ook het *Requiem* (geschreven na de dood van zijn moeder) werd niet met het verdiende enthousiasme ontvangen; Parijs was nog steeds in de ban van de opera. Fauré kreeg nauwelijks de kans opschudding te veroorzaken met zijn zachte, precieze stukken. Hij had een kring van trouwe bewonderaars, maar een zeer klein publiek en weinig geld. De deugd werd ten slotte enigszins beloond: Fauré werd eerste organist in de Madeleine en vervolgens leraar aan het Parijse Conservatorium (1896). Ondanks zijn toenemende doofheid bleef hij componeren en les geven, aan onder anderen Ravel, Enesco en Nadia Boulanger.

In 1905 werd hij directeur van het Conservatorium, welke functie hij vijftien jaar bekleedde, tot ernstige doofheid hem dwong zijn ontslag te nemen. Vier jaar later, toen bijna stokdoof, schreef hij zijn enige strijkkwartet. Kort daarna stierf hij: als een gerespecteerd maar ondergewaardeerd componist.

Werken van Fauré, die repertoire behouden hebben, zijn het *Requiem*, een groot aantal liederen en kamermuziek waaronder 'de' Vioolsonate, kwartetten en kwintetten en de Nocturnes en Barcarolles voor piano solo.

Bottesini (1821-1889)

Het was een bijzondere samenloop van omstandigheden waardoor Bottesini in de negentiende eeuw regeerde als contrabasvirtuoos. Als jongen had hij zijn muzikale talenten al ontwikkeld als koorknaap, violist en slagwerker. Toen zijn vader een plaats zocht aan het conservatorium te Milaan waren er slechts twee plaatsen vrij: voor fagot en contrabas. Het werd dus contrabas. Het kostte hem slechts enkele weken voorbereiding om een succesvolle auditie te doen. Amper vier jaar later, nog een tiener, verliet hij het conservatorium met een prijs van 300 franc. Met dit geld financierde hij de aankoop van een instrument van Carlo Testore. Het instrument was, na de door van Testore, achtergebleven in een marionettentheater. Daar werd het teruggevonden op aanwijzing van de contrabasspeler Arpesani, geheel verwaarloosd en zonder snaren.

De muzikaliteit van Bottesini toonde hij als contrabassist, dirigent en componist. Hij schreef ongeveer een dozijn opera's; van *Cristoforo Colombo* tijdens zijn verblijf in Parijs in 1870 tot *La Regina di Nepal* in 1880 te Turijn. Hij schreef tevens elf strijkkwartetten (een genre dat nauwelijks aandacht kreeg in het Italië van de negentiende eeuw), zangstukken, wat gewijde muziek en enkele orkestrale werken. Alleen de stukken voor contrabas, en daarvan ook nog maar weinig, zijn op het repertoire gebleven.

Als dirigent en muzikaal leider had Bottesini belangrijke functies in Londen, Parijs, Palermo, Madrid en Barcelona. Hij was zeer goed bevriend met Verdi sinds zij elkaar ontmoetten in Venetië. Aanhem had hij zijn aanstelling als directeur van het conservatorium te Parma te danken, de laatste post die hij accepteerde, enkele maande voor zijn dood in 1889.

De **Rêverie** opent met een korte introductie, beweegt naar het hoofddeel voor de soloïst dat een afwijkend middendeel bevat. Er volgt een hervatting van het middendeel, vaak wordt de melodie gespeeld door het orkest, terwijl de contrabas een tegenmelodie speelt.

Gounod, Charles (1818 - 1893)

De ouders van Gounod waren beide kunstzinnig; zijn vader was tekenleraar en zijn moeder had talent voor muziek. Hij kreeg een gedegen klassieke muzikale opvoeding voordat hij in 1835 het conservatorium bezocht. In 1893 behaalde hij de Prix de Rome zodat hij de gelegenheid kreeg in Italië te studeren. Daar maakte hij kennis met het werk van Palestrina, maar ook van Lully, Gluck en Mozart. Vanaf 1843 was hij organist en "maître de chapelle" te Paris (bij de Missions Etrangères). Hij trouwde in 1852 met Anne Zimmermann, dochter van een componist en professor voor piano aan het conservatorium. In

datzelfde jaar werd hij benoemd tot directeur van de l'Orphéon de la Ville de Paris. Gedurende de oorlog van 1870 verbleef Gounod in Londen waar hij vaker terugkwam. Zijn werk werd in Engeland zeer gewaardeerd (zijn trilogie *Mors et Vita* componeert hij in 1885 in Birmingham).

Het werk van Gounod kenmerkt zich door eenvoud, een soberheid aan muzikale middelen.). Diep religieus componeert hij verscheidene gewijde werken: motetten en gezangen (waaronder het beroemde *Ave Maria...*), missen (*Messe solennelle de Sainte-Cécile* in 1855, *Messe du Sacré-Coeur* in 1876), oratoria (*Mors et vita*, trilogie sacrée in 1884). Zijn profane werk wordt gevormd door 3 symfonieën, stukken voor piano, maar vooral door de vernieuwing van de opera. Hij componeerde *Mireille*, *Roméo et Juliette*, en *Faust*. Faust behoort tot het grote repertoire van de Franse opera in de 19e eeuw.

Zijn Petite Symphonie van 1885 voor negen blaasinstrumenten behoort tot zijn meest geliefde stukken.

Ons volgende concert is op 20 april 2001
Let op de aankondiging!

Aram Khachaturian (1903-1978)

Over Aram Khachaturian wordt vaak gesproken als een Russische componist. Dat is niet geheel onjuist, maar geeft een verkeerd beeld van zijn muziek. Veel Russische componisten uit het verleden - en met name Balakirev, Borodin en Rimsky-Korsakoff- werden aangetrokken door de exotische klanken en de muziek van de Kaukasus. De verleiding om zich te laten beïnvloeden door de kleurrijke melodieën, harmonieën en instrumentale timbres van het zuid-oosten was voor velen van hen een sterke drijfveer. Het grote verschil tussen hen en Khachaturian is dat hij zelf uit deze streek afkomstig is. Zijn hele achtergrond is doortrokken met volksmuziek en folklore. Wat voor Russen exotisch was, was voor hem een deel van het dagelijkse leven. Toen hij westerse muziek ging studeren ervaarde hij dat op zijn beurt als exotisch. Met name de muziek van de Franse impressionisten fascineerde hem. Khachaturian was een Armenië, zoon uit een arme familie. In zijn jeugd had hij al veel belangstelling voor muziek, niet alleen uit Armenië maar ook uit Georgië en Azerbeidzjan. Ondanks die belangstelling studeerde hij geen muziek en leerde zelfs geen noten lezen. Hij beperkte zich tot het spelen van melodieën op zijn tuba in de schoolband. Toen hij later besloot musicus te worden zocht hij contact met de Gnessin muziekopleiding in Moskou. Om toegelaten te worden had hij Russisch geleerd. Hoe weinig Khachaturian wist over muziektheorie bleek toen hij geen antwoord wist op de vraag welke richting hij wilde studeren aan de muziekopleiding. Hij besloot cellist te worden. Na drie jaar studie wilde hij componist worden. Hij vorderde snel en na een jaar schreef hij zijn eerste werk. Hij beëindigde zijn studie aan het conservatorium in 1933. Toen was hij inmiddels dertig jaar.

Khachaturian's verblijf in Moskou beïnvloedde op geen enkele wijze zijn afkomst als componist; in al zijn werk is zijn Armeense afkomst herkenbaar. Zoals hij het zelf zei: "Als Armeniër kan ik het niet helpen Armeense muziek te schrijven."

Zijn eerste grote werk is zijn eerste Symfonie (1934). Het werd in die tijd alom geprezen, maar uit zijn latere werk blijkt het toch wat onvolgroeid te zijn. Khachaturian's internationale reputatie begon pas echt met zijn Piano Concerto van 1937 en werd bevestigd met zijn Violoncello Concert van 1940, geschreven voor en herhaaldelijk gespeeld door David Oistrach.

**Nederlandse
Klassieke
Vakhandel**

COCO *klassiek*

Sav. Lohmanstraat 3
1501 NG Zaandam
Tel. 075 - 35 37 87